

EXPEDITIE BEGONIA

De reis naar variatie in wonen en zorg gaat verder...

14 september 2016 | Rijtuigenloods Amersfoort

475 expeditieleden

100 reisleiders

46 bestemmingen

4 rijtuigen

1 ideeënfoyer

1 bazaar

1001 woonvariaties!

Bijna 500 honderd deelnemers trekken op één van de warmste septemberdagen van de eeuw naar De Rijtuigenloods in Amersfoort om het congres 'Expeditie Begonia' bij te wonen. Het Aedes-Actiz Kenniscentrum Wonen-Zorg organiseert dit congres over woonvariaties voor de tweede keer. Want de reis gaat verder, met méér interessante woonvormen.

Aedes-Actiz • Kenniscentrum Wonen-Zorg

Ochtendprogramma

Cabaretière en actrice **Funda Müjde** opent de dag met een **column**, die begint met een ontboezeming: ze moest in een rolstoel belanden om haar dromen waar te maken. Met een handfiets maakte ze de reis van Amsterdam naar Istanbul. En sinds haar ongeluk vraagt niemand meer uit welk land ze komt. Ook ontdekte ze dat ze hele lieve mensen, ‘angels’, om zich heen heeft die veel voor haar doen. Natuurlijk denkt ze na over de toekomst en haar toekomstige woonwensen. Twee vriendinnen zijn bezig met het realiseren van hun woondromen: de één in een ecodorp in Noord-Holland, de ander op een woonzorg landgoed in het Gooi. Beiden willen graag dat Funda later in hun project komt wonen. Een hele geruststelling.

“Ik heb een droom waargemaakt nadat ik afhankelijk van anderen ben geworden en twee vriendinnen van mij, die bij twee verschillende woonzorgcentra werken, vechten al om mij als rolstoeler als ik niet meer thuis kan wonen.” - Funda Müjde

In november komt een boek uit van Funda. Ze treedt de komende maanden op met haar show ‘Funda draait door’.

Ouderen, mensen met een verstandelijke of psychische beperking blijven steeds langer thuis wonen. Er zijn in het hele land diverse initiatieven om dit mogelijk te maken. Vandaag zijn er veel voorbeelden van te zien. Er zijn burgerinitiatieven, maar ook van professionals of van beide partijen samen. Dagvoorzitter Frank du Mosch vraagt **Yvonne Witter**, adviseur van het Aedes-Actiz Kenniscentrum Wonen-Zorg en organisator van het congres, welke ontwikkelingen er zijn sinds het congres van vorig jaar. 'De diversiteit in het aanbod is toegenomen. Er zijn steeds meer burgerinitiatieven, er zijn zelfs twee netwerken ontstaan: Cooplink, gericht op de wooncoöperaties en Nederland Zorgt Voor Elkaar, van de zorgcoöperaties. Tijdens dit congres ligt de nadruk op wat er nodig is in de wijk om tegemoet te komen aan de veranderende vraag. Om woonwensen te realiseren, moet je heel wat obstakels trotseren. Er is samenwerking nodig om te komen tot een gastvrije, inclusieve samenleving waar er plek is voor iedereen.'

“Naast variatie in het woonaanbod is ook meer flexibiliteit nodig van woningcorporaties, zorgorganisaties, gemeenten én burgers. Ga samenwerken en los de hobbels samen op!” - Yvonne Witter

‘Architectuur gaat niet alleen meer over mooi en lelijk, maar over heel veel meer: gezondheidszorg, sociale segregatie, vergrijzing, eenzaamheid’, zegt Rijksbouwmeester **Floris Alkemade**. Hij schetst een aantal ontwikkelingen die plaatsvinden. De zelfredzaamheid neemt toe, gemiddeld worden mensen steeds gezonder. Technologische innovaties ondersteunen dit. Waar de burger in het verleden veelal een beroep kon doen op zorgorganisaties is hij nu steeds meer zelf verantwoordelijk voor zijn gezondheid. Mantelzorgers spelen een grotere rol. Het aantal alleenstaande huishoudens neemt toe, zo ook eenzaamheid. Verzorgingshuizen sluiten de deuren. ‘Hoe bestaat het trouwens dat we zoveel leegstand hebben en tegelijkertijd zoveel huisvestingsproblemen voor studenten, starters en nieuwkomers.’ De tweedeling neemt toe. Deze ontwikkelingen hebben invloed op het wonen. Wijken moeten zich aanpassen aan veranderingen in de zorg. Hoe maken we van wijken gezonde wijken? Hiertoe schrijft hij een **ontwerpprijsvraag** uit.

“De stedenbouw is nog steeds gericht op gezinnen met dezelfde culturele achtergrond, terwijl er een snel groeiende groep alleenstaanden is en veel mensen een diverse culturele achtergrond hebben. Alles wordt anders, behalve onze woonwijken.” - Floris Alkemade

‘Expeditie Begonia straalt vrolijkheid en plezier uit’, zegt **Joris Slaets**, directeur van de Leyden Academy on Vitality and Ageing. ‘Toen mijn vrouw vroeg waar ik vandaag naartoe ging, riep ze meteen ‘Wat léuk!’ Ze heeft geen idee wat Expeditie Begonia is, maar van de naam alleen al word je vrolijk.’ Slaets vindt dat er meer aandacht moet komen voor de dingen waar ouderen vrolijk van worden. ‘Dan kunnen ouderen de persoon blijven die ze graag willen zijn.’ Dat is welbevinden. Ouderen kunnen veel voor elkaar betekenen en voor elkaar oplossen. ‘Overheden maken regels naar aanleiding van incidenten. Die regels resulteren in een blauwdruk.’ Slaets pleit voor minder regels en meer ruimte voor eigen verhaal in wonen en welzijn en zorg. De uitdaging is om te zoeken naar kansen in wijken en te luisteren naar verhalen van mensen. ‘Wie wonen er in de wijk? En wat vinden zij belangrijk.’ Dat zijn de vragen waar het om draait.

“Stel de behoeftes en belangen van de burgers centraal en zoek naar gemeenschappelijke waarden. Verleid tot gezond gedrag en sociale betrokkenheid.”

- Joris Slaets

Het aantal mensen met ggz problematiek die thuis blijven wonen neemt toe. **Jacobine Geel**, voorzitter van GGZ Nederland erkent dat dit niet altijd makkelijk is. Het vraagt veel van de wijk. Samenwerking is hard nodig. 'Alleen dan kun je mensen thuis laten wonen en de buurt er klaar voor stomen.' Jacobine doet een oproep om naar het geheel te kijken. Het gaat niet alleen om de woning maar zeker ook om de woonomgeving. Projecten als 'De Buurtcirkel' in Rotterdam vindt ze goede initiatieven. 'Het is simpel en doeltreffend.' Dat zijn projecten die nu hard nodig zijn om kwetsbare mensen prettig in de wijk te kunnen laten wonen.

Sander Viergever, ervaringsdeskundige is een deelnemer van het project Buurtcirkel. De Buurtcirkel helpt mensen die graag zelfstandig wonen, maar dat vanwege een beperking moeilijk kunnen. De cirkel verbindt 9-12 mensen die hun talenten voor en met elkaar inzetten. Samen vormen ze een netwerk in de wijk, ondersteund door een vrijwilliger in de buurt. Sander heeft baat bij het project en doet sinds zijn deelname weer volop mee. 'We zijn van ieder voor zich, naar saamhorigheid gegaan.' De deelnemers hebben contact met elkaar en ook met de buurtbewoners. 'We helpen elkaar een handje.'

“De Buurtcirkel draagt bij aan inclusie en vermindert eenzaamheid.” - Sander Viergever

Woononderzoek ANBO en Woonz.nl

Eén op de vier (26%) onderzochte senioren zegt niet in hun huidige huis te kunnen blijven wonen wanneer de gezondheid of mobiliteit afneemt. Drie kwart (75%) hecht dan ook veel belang aan een gelijkvloerse woning. Maar dit besef leidt niet tot verhuizen. Dat blijkt uit de tweede editie van de peiling 'Verhuizen en Anticiperen' van seniorenorganisatie ANBO en woonorganisatie Woonz.nl onder ruim 3600 senioren. 'We moeten de woonalternatieven zichtbaarder maken', zegt **Atie Schipaanboord**. Opvallend is dat senioren die een woning huren de verantwoordelijkheid bij de gemeente of verhuurder leggen. Bij een verhuizing zien ouderen erg op tegen de organisatorische rompslomp. Verder vinden zij het achterlaten van het oude huis moeilijk en zijn zij bang voor een mogelijke lastenverhoging. ***"Gehechtheid aan eigen huis en buurt leeft erg onder ouderen."***

Daniëlle Harkes, manager van het Aedes-Actiz Kenniscentrum Wonen-Zorg vindt dat uit het onderzoek wel een erg traditioneel beeld naar voren komt. Opvallend vindt ze dat het balkon belangrijker is voor mensen dan de nabijheid van familie. 'Kijk breder dan familie, kijk naar netwerken', aldus Daniëlle. Uit de Woonmonitor die het Kenniscentrum in samenwerking met Bureau Vijftig vorig jaar uitbracht blijkt net zoals uit dit ANBO onderzoek dat mensen onvoldoende op de hoogte zijn van de

woonmogelijkheden. Toch neemt het bewustzijn om na te denken over het wonen wel toe. Er is volgens het Kenniscentrum Wonen-Zorg meer variatie in het aanbod nodig, zoals de hofjeswoningen en woongemeenschappen. Maar in het bestaande aanbod zijn ook mogelijkheden om aan te sluiten op de diverse vraag, zoals het omvormen van eensgezinswoningen tot meergeneratiewoningen en te zorgen voor 'zorgzame buurten'.

"Vergrijzing is een vrolijke ontwikkeling: ouderen denken na over hoe ze willen wonen en tuigen van alles zelf op. Laten we blij zijn met de vergrijzing!" - Daniëlle Harkes

Volgens **Mohammed Benzakour**, schrijver van het boek 'Yemma' (over de zorg voor zijn moeder) is familie wél erg belangrijk voor mensen. Zeker voor zijn moeder. Samen met zijn broers en zussen zorgt hij voor zijn moeder die na een herseninfarct hulpbehoevend is geworden. Zij heeft een tijdje in een verpleeghuis gewoond maar dat was geen pretje. Zij kreeg niet de cultuurspecifieke zorg die zij nodig had. Mohammed schreef in 2013 een prachtig boek en leest tijdens het congres een mooie passage voor.

“Familie is zeker belangrijk voor mensen. Ik ben blij dat ik met mijn naasten voor mijn moeder kan zorgen.” - Mohammed Benzakour

Middagprogramma

In de middag zijn er innovatieve woonvormen met voorbeelden van wat er in de nieuwbouw mogelijk is om mensen met fysieke of psychische beperkingen langer zelfstandig te laten wonen. En er zijn ook veel mogelijkheden binnen de bestaande bouw te zien. Er zijn projecten die net gestart zijn of op het punt staan te beginnen en er zijn projecten die hun succes al bewezen hebben. Voor ieder wat wils! Er is een bazaar waar deelnemers in gesprek kunnen met vertegenwoordigers van allerhande relevante organisaties. En in het ideeënatelier delen initiatiefnemers hun vernieuwende plannen met de deelnemers.

Bekijk welke projecten aanwezig waren op Expeditie Begonia >>

Ouderinitiatief Bij Ons: *jongeren wonen begeleid zelfstandig*

Op initiatief van enkele ouders realiseren Woningstichting de Zaligheden en zorgorganisatie Amarant 10 nieuwbouw appartementen

voor jongeren tussen de 18 en 30 jaar met een licht verstandelijkebeperking of autisme. De oplevering is al bijna, in november 2016. De appartementen krijgen geen aanpassingen, wat het voor de woningstichting interessanter maakt. Er is wel een gemeenschappelijke ruimte waar alle bewoners gebruik van kunnen maken. De huren zijn zodanig

vastgesteld dat huursubsidie in alle gevallen mogelijk is.

“Een zo zelfstandig mogelijk leven opbouwen, net zoals leeftijdsgenoten dat doen.”

De ZorgButler: *zelfstandig wonen met zorg om de hoek*

De ZorgButler is een nieuw woonconcept dat is ontwikkeld door De Drie Noteboomen. Het is bedoeld voor zelfstandig wonende ouderen met een lichte tot middelmatige zorgvraag.

De eerste vestiging gaat begin 2017 van start in voormalig verzorgingshuis De Schutse in de Rotterdamse wijk Ommoord. Bewoners hebben een eigen appartement met zorg die wordt georganiseerd door een (al dan niet inwonende) zorgondernemer.

“Net zoals bij de Thomashuizen en Herbergier, zijn ondernemerschap en kleinschaligheid de twee belangrijkste pijlers onder het concept.”

De Entree: *van kantoorpand tot zorgwoningen*

Ruim 6000 m2 leegstaande kantoorruimte in Leiderdorp is omgebouwd tot 33 sociale huurwoningen, 20 zorgwoningen -voor mensen met een

lichamelijk beperking en/of niet-aangeboren hersenletsel- en een activiteitscentrum. De huren van de sociale huurwoningen zijn betaalbaar gehouden en de appartementen zijn zeer gewild. Binnen 3 dagen waren er 1100 inschrijvingen voor de 33 appartementen. Jan de Vries, directeur van Rijnhart Wonen, is erg trots op het resultaat.

“Uitgangspunt van het hele project was om kansen te creëren voor mensen die het ‘t meeste nodig hebben.”

Oog voor de buurt: *ontwerpscenario's leegstaand woonzorgcentrum*

Gabriel Peña, architect en oprichter van PEÑA architecture, deed voor het Atelier Rijksbouwmeester een ontwerponderzoek om de leegstand van woonzorgcentrum Sint Clara te Gorinchem tegen te gaan. Peña sprak met (buurt)bewoners, de gemeente, zorgorganisatie Rivas, corporatie Poort6, het nabijgelegen ziekenhuis.

Er zijn drie scenario's mogelijk: behoud, transformatie en nieuwbouw.

‘De gemeente zal zich bezig gaan houden met de herinrichting van de openbare ruimte in de directe omgeving van het woonzorgcentrum.

Nu nog kijken wat de andere partijen gaan oppakken.’

“Het is spannend hoe dit verder gaat. Sloop, verbouw of nieuwbouw...”

Kleurrijk wonen: *het kan ook anders*

Het aantal oudere migranten neemt snel toe. Het besef dringt door dat de meesten oud worden in Nederland. Gemeenschappelijk wonen is

voor sommige oudere migranten een uitkomst. Het gebrek aan geschikte, betaalbare locaties, terughoudendheid bij gemeenten en corporaties en het nieuwe toewijzingsbeleid bemoeilijken het ontstaan van meer gemeenschappelijke woonprojecten. Er is meer nodig. In Amsterdam zoekt Woonsaem, kenniscentrum gemeenschappelijk wonen voor oudere migranten naar

andere manieren om het wonen in de wijk zo prettig mogelijk te maken.

“Ook woonwensen van oudere migranten zijn divers. Er is meer aanbod nodig.”

Samen & Anders: *wonen en wederkerigheid*

Het Rotterdamse verpleeg- en verzorgingshuis Simeon&Anna komt vanaf 2018 leeg te staan door vervangende nieuwbouw. Eigenaar woningcorporatie Laurens Wonen bedacht samen met huurder Laurens Zorg een nieuw concept, Samen & Anders. De primaire doelgroep: zelfstandig wonende huurders die sociaal-maatschappelijk en financieel kwetsbaar zijn. Nieuwe bewoners tekenen een huurcontract waarin niet alleen de huurbetaling wordt geregeld, maar ook de bijdrage aan het wederkerigheidsconcept.

“Je levert een bijdrage van 10 uur per week, maar ontvangt dus ook een bijdrage van 10 uur”.

Volop primeurs tijdens 'Expeditie Begonia'

Tijdens 'Expeditie Begonia' waren er volop primeurs te beleven. Zo presenteerden de ANBO en Woonz.nl de resultaten van een uitgebreide **woonenquête over woonwensen en verhuisbereidheid van senioren**. De Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) lanceerde het boekje **'Wonen, begeleiding en zorg'**, waar iedere deelnemer een exemplaar van ontving. Daarnaast verscheen de digitale publicatie over intergenerationeel wonen **'Generaties huizen samen'** van het Aedes-Actiz Kenniscentrum Wonen-Zorg, Leyden Academy en Vereniging Het Zonnehuis. Het Kenniscentrum deed ook **onderzoek naar mantelzorgwoningen**, zowel naar de ervaringen van aanbieders als gebruikers. En na de succesvol verlopen ontwerpprijsvraag 'A Home Away from Home' kondigde Rijksbouwmeester Floris Alkemade een **nieuwe ontwerpprijsvraag** aan, nu over 'Zorg en onze naoorlogse wijken'.

Aedes-Actiz • Kenniscentrum Wonen-Zorg

Tekst: Yvonne Witter, Rogier Goes, Charlotte Harkema voor het Aedes-Actiz Kenniscentrum Wonen-Zorg
Fotografie: Claudia Kamergrodski | Vormgeving: Geranda Roeters | Eindredactie: Suzan van den Boer

Expeditie Begonia

De reis gaat verder...

We zetten de expeditie online voort,
met nóg meer kennis, tools en mogelijkheden:

www.kcwz.nl/woonvariaties